

NATURMEDEL:

En bomsalva?

Härom dagen kom ett pressmeddelande i brevlådan. "Välldoftande naturmedel effektivt mot mygg?" var rubriken.

En importör av naturmedel hävdar att hans salva visat sig ha klart positiv effekt bl a mot brännskador, myggbett och andra insektsstick.

Salvan har utvärderats av en kapten Si-och-så, chef för sjukvårdsenheten vid ett svenskt regemente. Man har också provat den på "stukningar" och "fått svullnaden i en fot att gå ner med två tredjedelar".

Det kanske är en bra salva. Men ack, just vid detta regemente gjorde jag själv lumpen för några år sen!

Då var denne kapten ännu blott fänrik. Det var han som ledde oss på skjutövning i skogarna utanför Skövde, och efteråt utvärderade den salvan på följande sätt:

"Det som var BRA! Med den här ÖVNINGEN! Var det SAMTIDIGA eldöppnandet!

Det som INTE var bra! Var att några öppnade eld FÖRE de adra!"

-JS

NATURMEDEL:

Risk för leverskador

Socialstyrelsen har fått in åtta rapporter om biverkningar av Sou Tsian Té. Denna produkt marknadsförs som "bantarte", men är varken registrerad som naturmedel eller läkemedel. Fyra av rapporterna gällde leverpåverkan, de andra bl a hjärtbesvär och illamående. Det är oklart om det finns något samband, men socialstyrelsens läkemedelsavdelning har bett läkarkåren att rapportera eventuella ytterligare observationer av samma slag.

-SOH

(Källa: Information från Socialstyrelsens läkemedelsavdelning 1988:2)

POPULÄRVETENSKAP:

Varför så svårt?

Är svenska forskare ointresserade av populärvetenskap – eller rent av föraktfulla till den? Det miss-tänker Stig Edling, förlagschef på Prisma.

Prisma försökte under flera år få fram bra, nyskriven svensk populärvetenskaplig litteratur, skriver Edling i Ny Teknik (1988:12). Men man tvingades till slut ge upp: man fick inga manus-kript, trots att förlaget gick in med "stor entusiasm", "många idéer" och "kontakter under flera år". I stället ger man ut böcker från 60- och början av 70-talet i nytryck.

"Jag tror inte det är tidsbrist eller dålig ekonomisk ersättning som avhåller forskarna från att skriva idag", säger Edling. "Det fanns säkert inte mer tid och pengar på sextioalet. Möjligen hade forskarna på den tiden en annan attityd till populärvetenskap. De hade kanske intresse för att berätta om sin forskning för fler än bara den inre kretsen. Idag har jag märkt närmast ett förakt bland forskare för populärvetenskap."

Annagreta Dyring tycker inte att det är forskarna som sviker. Cirka 150 forskare "av toppklass" har dock medverkat i Forskningsrådets frontlinjer och Källa., invänder hon, och menar att man istället kunde "rannsaka förläggarvärldens av många forskare omvittnade svalka" för genren populärvetenskap.

Lars Rydén, docent i biokemi, svarar Edling att det visst handlar om tid och pengar, och att det är anmärkningsvärt att små förlag som Doxa, Bokskogen, och Rubicon klarar att ge ut ny populärvetenskaplig svensk litteratur i original. "Att de större förlagen, bl a Prisma, inte klarar det kan bero på dem själva", skriver Rydén.

-JS

PYRAMIDER:

Vassare skumpa

Våra franska kollegor i Comité Français pour l'Etude des Phénomènes Paranormaux har studerat pyramiders påstådda paranormala krafter.

Av en för Folkvett okänd anledning intresserade de sig särskilt för påståendena om att viner kvalitet skulle förbättras om de förvaras i pyramider. De genomförde därför tester där viner som förvarats i pyramider jämfördes med sådana som förvarats på annat sätt. Experimenten var dubbelblinda, dvs varken avsmakarna eller servitörerna visste hur de olika vinerna hade förvarats.

För rödviner blev det ingen skillnad. Däremot var den champagne som förvarats i pyramiden betydligt bättre än den kontrollförvarade champagnen. Detta kan dock ha berott på att kontrollförvaringen skedde vid högre temperatur än förvaringen i pyramiden. Champagne kräver lägre temperatur än rödvin.

Det skulle förvåna oss mycket om inte våra franska kolleger kommer att upprepa försöket, nu med noggrannare kontroll av temperaturförhållandena.

-SOH

(Källa: *Skeptical Inquirer* vol 12, nr 2)

2 x AFTONBLADET:**Tidning för
analfabeter?**

Amelia Adamo har förklarat sitt recept för upplageframgångarna med Aftonbladets Söndagsbilaga i en intervju i Dagens Nyheter (13/3). Kunskapen "kom från min egen barndom", säger hon och förtydligar: "Vi hade högst två böcker hemma".

Till skillnad från Söndagsbladet så går Aftonbladets Hälsobilaga på onsdagarna inte ihop. För att bära sig måste den sälja 20.000 extra ex varje gång. Men hittills har den bara orkat dra upp försäljningen med 15.000 ex.

-JS

KLÄRVOAJANS:**Intervju med
ledande
parapsykolog**

TV 2 visade under våren en serie program om "det övernaturliga". Journalisten Lars Brusling intervjuade inför serien den kände parapsykologen Örjan Björkhem i Röster i Radio/TV.

Brusling gör klart att han är "tröstlös skeptiker". Så får han själv prova ett experiment i klärvoajans, i det här fallet att beskriva en indisk souvenir som Björkhem har i fickan. Brusling skriver:

"Jag återvände till Stockholm aningen skakad. Så nära sanningen jag lyckades komma! Men så lyssnar jag på bandinspelningen av 'seansen', och märker hur jag bit för bit styrts, medvetet eller omedvetet låter jag absolut vara osagt, men dock letts 'rätt' med kommentarer... jag är alltså fortfarande, som förr, skeptisk".

-JS

KVACKSALVERI:**Barnläkare emot
helbrägdagörelse**

Det amerikanska barnläkarförbundet (American Academy of Pediatrics) har gjort ett uttalande mot tillämpningen av helbrägdagörelse på barn. De har tagit fram ett flertal exempelpå hur religiösa föräldrar orsakat sina barns död genom att utsätta dem för helbrägdagörelse i stället för medicinsk vård.

En juridisk genomgång visar att lagstiftningen i 44 av USAs delstater tillåter att föräldrar berövar sina barn medicinsk vård, när de har religiösa motiv för detta.

-SOH

(Källa: *The Northwest Skeptic*, oktober 1987)

MODERNA MYTER:**Hjärnbrist**

Hur många procent av hjärnan använder du?

Man stöter ofta på påståendet om att "vi använder bara 10 procent av hjärnan". Det är svårt att veta hur denna myt uppstod, men psykologen Barry L Beyerstein har en hypotes som han fört fram i *Skeptical Inquirer*.

Han tror att myten har sitt ursprung i feltolkningar av forskningsresultat från 1930-talet, som visade att större delen av hjärnbarken inte var bunden till väldefinierade sensoriska eller motoriska uppgifter.

Man talade då om den "tysta hjärnbarken", vilket dock är en mycket missvisande beteckning. De 90 % av hjärnan som vi "inte använder" används nämligen för högre funktioner som minne, språk, mm.

-SOH

(Källa: *Skeptical Inquirer* vol 12 nr 2)

ALTERNATIV MEDICIN:**Tveksamt om medicinsk effekt av laser**

Många skönhetsalonger lockar med "laserbehandling" mot hudåkommor som acne, rynkor, och påsar under ögonen. En del läkare använder lågintensivt laserljus mot bensår, herpes eller bältros. Sjukgymnaster använder det mot muskelsmärter, ledbesvär, reumatisk värk, mm.

Men effekten av laserljus är dåligt vetenskapligt belagd. Mats Harms-Ringdahl vid strålningsbiologiska institutionen vid Stockholms universitet har på uppdrag av SSI gått igenom ett hundratal artiklar om laserns effekt.

-I de allra flesta fall har forskarna inte gjort jämförelser med kontrollgrupper, säger han till *Ny Teknik* (1987:42). Ulrich Moritz, professor vid institutionen för sjukgymnastik vid universitetet i Lund, har också granskat litteraturen om medicinsk laserbehandling, på uppdrag av Socialstyrelsen. Även han har påpekat bristen på kontrollgrupper i de flesta undersökningar. Moritz menar att det finns intressanta resultat, men att det krävs mer, väl kontrollerad forskning.

Ett fyrtiotal olika sorters laserapparater säljs på den svenska marknaden idag. En del apparater har visat sig vara av mycket dålig kvalitet. En apparat innehöll ingen laser - bara lysdioder. Andra märken ger så låg effekt att de förmodligen är helt verkningslösa.

I USA krävs omfattande vetenskaplig dokumentation för att få marknadsföra den här typen av föregivet medicinsk apparatur. Där finns därför inte samma lasermarknad som i Europa.

-JS